

בְּאֵלֹהִים בְּטַחְתִּי לֹא אִירָא / תהילים פרק נ"ו

שאל יונתן וינגורט

כאשר דוד בורח הוא מתמודד מול שני סוגים של אויבים – את דואג האדומי הוא פוגש בהיותו בנוב, ועבדי שאל ככלל מנסים לנשוך אותו בעקב, כמו נחש. לעומת זאת, בגת הוא פוגש את הפלשתים שרוצים להורגו, הם אויבים שנלחמים פנים אל פנים. הבטחון בה' מציל את דוד משני האיומים – מה יעשה בשר ואדם לי?!

כותרת המזמור היא: לְמַנְצַח עַל יוֹנָת אֶלֶם רַחֲקִים לְדוֹד מִכְתָּם, בְּאַחֲזוֹ אֶתוֹ פְּלִשְׁתִּים בְּגַת. מתי הפלשתים אחזו את דוד? ומדוע הוא מכנה את עצמו יונת אלם? והיכן הוא הגדיר את עצמו רחקים?

פעמיים מסופר על דוד שהיה בגת – כאשר הוא ברח משאל המלך בפעם הראשונה, וכאשר הוא ברח משאל המלך בפעם האחרונה. נתבונן בשני המקומות:

כאשר דוד בורח משאל המלך בפעם הראשונה הוא בורח לגת, אך יש תחנה אחת בה הוא עוצר בדרכו – בנוב עיר הכהנים, אצל אחימלך הכהן הגדול, והוא לוקח משם לחם קודש ואת חרב גלית הפלשתי.

נאמר (שמו"א כא, ב"טו): וַיָּבֵא דָוִד נֶכֶח אֶל אַחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן, וַיִּחַרְד אַחִימֶלֶךְ לִקְרַאת דָּוִד, וַיֹּאמֶר לוֹ: מִדּוּעַ אַתָּה לְבָדָּךְ וְאִישׁ אֵין אִתָּךְ? וַיֹּאמֶר דָּוִד לְאַחִימֶלֶךְ הַכֹּהֵן: הַמֶּלֶךְ צִנְנִי דָבָר, וַיֹּאמֶר אֵלַי אִישׁ אֵל יָדַע מֵאוּמָה אֵת הַדָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁלְחָה וְאֲשֶׁר צִוִּיתָה, וְאֵת הַנְּעָרִים יוֹדְעֵתִי אֵל מְקוֹם פְּלִנִי אֶלְמוּנִי. וְעַתָּה מַה יֵשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמֹשֶׁה לָחֶם, תָּנָה בְּיָדִי אוֹ הַנֶּמְצָא. וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת דָּוִד וַיֹּאמֶר: אֵין לָחֶם הֵל אֵל תַּחַת יָדֶיךָ, כִּי אִם לָחֶם קֹדֶשׁ יֵשׁ, אִם נִשְׁמְרוּ הַנְּעָרִים אֶךְ מֵאִשָּׁה. וַיַּעַן דָּוִד אֶת הַכֹּהֵן וַיֹּאמֶר לוֹ: כִּי אִם אִשָּׁה עֲצָרָה לָנוּ כְּתֻמּוֹל שְׁלֹשׁם בְּצִאתִי וַיְהִיוּ כְּלֵי הַנְּעָרִים קֹדֶשׁ, וְהוּא דְרָךְ חֵל וְאָף כִּי הַיּוֹם יִקְדָּשׁ בְּכָלִי. וַיִּתֵּן לוֹ הַכֹּהֵן קֹדֶשׁ, כִּי לֹא הָיָה שֵׁם לָחֶם, כִּי אִם לָחֶם הַפָּנִים הַמוֹסְרִים מִלְּפָנֵי ה' לְשׁוֹם לָחֶם חֵם בְּיוֹם הַלְקָחוֹ. וְשֵׁם אִישׁ מִעַבְדֵי

(א) לְמַנְצַח עַל יוֹנָת אֶלֶם רַחֲקִים לְדוֹד מִכְתָּם,

בְּאַחֲזוֹ אֶתוֹ פְּלִשְׁתִּים בְּגַת.

(ב) חֲנַנִי אֱלֹהִים כִּי שָׁאֲפִנִי אֲנוּשׁ, כֹּל הַיּוֹם לֶחֶם יִלְחָצֵנִי.

(ג) שָׁאֲפוּ שׁוֹדְרֵי כֹל הַיּוֹם, כִּי רַבִּים לְחַמִּים לִי מְדוּם.

(ד) יוֹם אִירָא, אֲנִי אֶלֶיךָ אֲבָטַח.

(ה) בְּאֵלֹהִים אֶהְלֵל דְּבָרוֹ,

בְּאֵלֹהִים בְּטַחְתִּי לֹא אִירָא, מַה יַעֲשֶׂה בְּשָׂרִי לִי.

(ו) כֹּל הַיּוֹם דְּבָרֵי יַעֲצָבוּ, עָלַי כֹּל מִחֲשַׁבְתֶּם לְרָע.

(ז) וַיִּגְדּוּ יַעֲצִינִי [יַעֲפֹנוּ] הַמָּה, עַקְבֵי יִשְׁמְרוּ בְּאֲשֶׁר קוּוּ נַפְשִׁי.

(ח) עַל אֲוֹן פָּלַט לְמוֹ, בְּאֶךְ עַמִּים הוֹרֵד אֱלֹהִים.

שאול ביום ההוא נעצר לפני ה', וישמו דאג האדמי, אביר הרעים אשר לשאול. ויאמר דוד לאחיימלך: ואין יש פה תחת ידך חנית או חרב, כי גם חרבי וגם כלי לא לקחתי בכדי, כי היה דבר המלך נחויץ. ויאמר הכהן: חרב גלית הפלשתי אשר הכית בעמק האלה, הנה היא לוטה בשמלה אחרי האפור, אם אתה תקח לה קח, כי אין אחרת זולתה בזה, ויאמר דוד: אין כמוה תננה לי. ויקם דוד ויברח ביום ההוא מפני שאול, ויבא אל אכיש מלך גת. ויאמרו עבדי אכיש אליו: הלוא זה דוד מלך הארץ, הלוא לזה יענו במחלות לאמר: הפה שאול (באלפו) [באלפיו] ודוד (ברכבתו) [ברכבתיו]. וישם דוד את הדברים האלה בלבבו, וירא מאד מפני אכיש מלך גת. וישנו את טעמו בעיניהם, ויתהלל בידם (ויתו) [ויתיו] על דלתות השער, ויורד רירו אל זקנו. ויאמר אכיש אל עבדיו: הנה תראו איש משתגע, למה תביאו אתו אלי. חסר משגעים אני כי הבאתם את זה להשתגע עלי, הנה יבוא אל ביתי!

מדוע דוד בחר לברוח דווקא לגת? ומה הוא רצה להשיג מאחיימלך?

בפעם השניה שדוד בורח לגת כוונתו מפורשת בכתוב (שמו"א כז, א-ד): ויאמר דוד אל לבו: עתה אספה יום אחד ביד שאול, אין לי טוב כי המלט אמלט אל ארץ פלשתים, ונאש ממני שאול לבקשני עוד בכל גבול ישראל, ונמלטתי מידו. ויקם דוד ויעבר הוא ויש מאות איש אשר עמו אל אכיש בן מעוה מלך גת. וישב דוד עם אכיש בגת הוא ואנשיו, איש וביתו, דוד ושתי נשיו אחינעם היזרעאלית ואביגיל אשת נבל הפרמלית. ויגד לשאול כי ברח דוד גת, ולא (יוסף) [יסף] עוד לבקשו.

ואולם, נראה כי הבריחה בפעם הראשונה מבטאת את הייאוש של דוד משאול וממלכות ישראל, ולא את הציפייה ששאול יתייאש מלבקש אותו. שני הדברים אותם לקח דוד מאחיימלך מסמלים את הלך רוחו של דוד. כאשר דוד לקח את חרב גלית הפלשתי ובה אל אכיש מלך גת, הוא לוקח את החרב שמסמלת את הניצחון, ומבטא את העובדה שהניצחון שלו מול גלית לא היה ניצחון של עם ישראל מול הפלשתים, והחרב בה הוא הכה את גלית הגתני כבר לא תעמוד בבית הכהן אחרי האפור. הקודש אותו הוא לוקח לאכול, מבטא את העובדה שדוד יכול לקדש את החול, וכליו הם קודש, על אף שהוא איננו כהן בעצמו.

דוד יוצא לדרך חדשה, דרך המנותקת מעם ישראל וממלכת כהנים וגוי הקדוש. הוא מקבל סימנים לכך שזו דרך אפשרית – כלי החול שלו הם קודש, והוא מקבל קודש מהכהן, ואת חרב גלית הפלשתי הוא לוקח מבית אחיימלך, והולך איתה.

עבדי אכיש הזכירו לדוד את שליחותו ולא נתנו לו לברוח ממנה: הלוא זה דוד מלך הארץ, הלוא לזה יענו במחלות לאמר: הפה שאול [באלפיו] ודוד [ברכבתיו]. דוד איננו איש פרטי, הוא מלך הארץ, ואם הוא בוחר לבוא לגת – זו בחירה של איש משתגע. דוד איננו יכול לברוח מארץ ישראל, וגם אם הוא יצטרך מעתה לברוח משאול במדבר יהודה – יתקבצו אליו אנשים, והוא

(ט) נדי ספרתה אתה, שימה דמעי בגאדך, הלא בספרתך.

(י) אז ישבו אויבי אחור, ביום אקרא זה ידעתי כי אלהים לי.

(יא) באלהים אהלל דבר, בה' אהלל דבר.

(יב) באלהים בטחתי לא אירא, מה יעשה אדם לי.

(יג) עלי אלהים נדריך, אשלם תודת לך.

(יד) כי הצלת נפשי ממות, הלא רגלי מדחי, להתהלך לפני אלהים באור החיים.

יהיה עליהם לשר (שמו"א כב, ב).

כאשר הביאו הפלשתים את דוד אל אכיש, הבין דוד שהפלשתים אווזים אותו כדי שהוא ינצל מעצמו – וישם דוד את הדברים האלה בלבו, וירא מאד מפני אכיש מלך גת. וישנו את טעמו בעיניהם. ביאתו לגת היתה כדי לברוח משאול ולהצטרף אל הפלשתים, אך היה זה כיונת אלם רחקים, וכפי שהוא מתאר במזמור הקודם (נה, ג-ח): האזינה אלהים תפילתי ואל תתעלם מתחנתי. הקשיבה לי וענני אריד בשיחי ואהימה. מקול אויב מפני עקת רשע כי ימיטו עלי און ובאף ישטמוני. לבי יחיל בקרבי ואימות מות נפלו עלי. יראה ורעד יבא בי ותכסני פלצות. ואמר: מי יתן לי אבר כיונה, אעופה ואשכנה. הנה ארחיק נדר אלין במדבר. סלה. מעתה, היונה אכן תרחיק נדר – אך יהיה זה במדבר, ושוב היא לא תהיה יונת אלם רחוקים בחוץ לארץ.

עם שני סוגי אויבים דוד מתמודד, ותפילתו נובעת מתוך בטחונו: באלהים בטחתי לא אירא, מה יעשה בשר לי? מה יעשה אדם לי?!

החלק הראשון של המזמור (ב-ז. 50 מילים) הוא על שאול ועבדיו: חנני אלהים כי שאפני אנוש, כל היום לחם ילחצני. שאפו שוררי כל היום, כי רבים לחמים לי מרום. יום אירא, אני אליך אבטח. באלהים אהלל דבר, באלהים בטחתי לא אירא, מה יעשה בשר לי. כל היום דברי יעצבו, עלי כל מחשבתם לרע. יגורו יצפיונו יצפיונו המה, עקבי ישמרו כאשר קו נפשי. בחלק זה, אויבי דוד נמשלים לנחש, לו אמר ה': הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב. הם שואפים כל היום לחוץ עליו, הם שומרים את עקביו ומקוים להורגו – ודוד בוטח בה, ואיננו ירא ממה שהם יעשו לו. על הדימוי של עבדי שאול לנחש חוזר דוד גם במזמור נח (ב-ז): האמנם אלם צדק תדברון ... חמת למו כדמות חמת נחש, כמו פתן חרש יאטם אנו. אשר לא ישמע לקול מלחשים, חובר חברים מחכם. אלהים הרס שנימו בפימו... בשלב זה מתייחס לדוד ליונת אלם, הוא בורח כיונה מפני מי שמדבר ואינו אילם.

החלק השני של המזמור (ט-יד. 51 מילים) הוא על ההצלה מפלשתים: נדי (= נדודי) ספרתה אתה, שימה דמעתי בנאדך, הלא בספרתך. אז ישוכו אויבי אחר, ביום אקרא זה ידעתי כי אלהים לי. באלהים אהלל דבר, בה אהלל דבר. באלהים בטחתי לא אירא, מה יעשה אדם לי. עלי אלהים נדריה, אשלים תודת לך. כי הצלת נפשי ממות, הלא רגלי מדחי, להתהלך לפני אלהים באור החיים. בשלב זה מתייחס דוד לרחקים – הוא הרחיק נדר, אך נדי (= נדודי) ספרתה אתה, וה' החליט שהוא ינדוד למדבר ולא לפלשתים.

ישנו הבדל בין משפט הרשעים בחלק הראשון למשפט בחלק השני, וכך אומר דוד במרכז המזמור: על און – פלט למו (= הצל אותם), באף – עמים הורד (= גויים הרוג) אלהים. כלומר, את מי שלוחם עם דוד כל היום, וממציא עליו שקרים – ה' יציל בסופו של דבר, אך את הגויים הצוררים – ה' יוריד לגמרי.

להאזנה לשיעור על פרק נ"ו:

peneyhamenora.com/tehilim/56

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

